

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL DE LINGVICĂ „IORGU IORDAN – AL. ROSETTI”

DEX
ediție
REVIZUITĂ și
ADĂUGITĂ

DICTIONARUL
EXPLICATIV *al*
LIMBII ROMÂNE

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ACADEMIA ROMÂNĂ (București). INSTITUTUL DE
LINGVISTICĂ „IORGU IORDAN-AL. ROSETTI”

DEX - Dicționarul explicativ al limbii române /

Academia Română. Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan-Al.
Rosetti”. -

Ed. a 2-a, rev. - București: Univers Enciclopedic Gold, 2016
ISBN 978-606-704-161-3

81'374.8=135.1

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ „IORGU IORDAN – AL. ROSETTI”

DEX

DICTIONARUL
EXPLICATIV *al*
LIMBII ROMÂNE

UE
UNIVERS
ENCICLOPÉDIC
București, 2016

Redactor: ELISABETA SIMION

Coperta: ANNA-MÁRIA ORBÁN

Tehnoredactare și paginare computerizată: MARIANA MÎRZEA
MIHAELA TUDOR

Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate
Editurii UNIVERS ENCICLOPEDIC GOLD

ISBN 978-606-704-161-3

NOTĂ

Prezentul tiraj al *Dicționarului explicativ al limbii române*, îmbogățit și completat, întocmit sub conducerea acad. Marius Sala și dr. Monica Busuioc, are la bază cele două ediții anterioare, din anul 1975 și din anul 1996 (care cuprinde și Suplimentul din anul 1988), precum și ediția a II-a revizuită și adăugită din anul 2009 și tirajul din anul 2012.

La elaborarea tirajului de față au colaborat la redactare Mihaela Marin, Nicoleta Mihai, Carolina Popușoi, Radu Trif, Florin Vasilescu și la operații tehnice, Alexandru Anghelina.

Lucrarea a fost elaborată în cadrul Sectorului de lexicologie și lexicografie
al Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”

Autorii DEX:

Conducătorii lucrării:

acad. Ion Coteanu, dr. Luiza Seche, dr. Mircea Seche

Redactori:

Alexandra Burnei, Elena Ciobanu, Eugenia Contraș, Zorela Creța, Valentina
Hristea, dr. Lucreția Mareș, Elena Stîngaciu, Zizi Ștefănescu-Goangă,
Tatiana Țugulea, Ileana Vulpescu

A colaborat la revizia și la definitivarea etimologiilor dr. Theodor Hristea

Autorii suplimentului la DEX:

Conducătorii lucrării:

acad. Ion Coteanu, Ion Dănăilă, Nicoleta Tiugan

Redactori:

Elena Ciobanu, Zorela Creța, Eugenia Guțulescu, Valentina Hristea,
dr. Lucreția Mareș, Georgeta Mitran, Maria Păun, Zizi Ștefănescu-Goangă,
Nicoleta Tiugan, Tatiana Țugulea

Au mai colaborat:

dr. Mircea Seche (la revizia definitivă), dr. Andrei Bantaș (la revizia și
definitivarea etimologiilor), Aurelian Lăzăroiu, de la Institutul de Cercetări
Etnologice și Dialectologice din București (la revizia și la definitivarea unor
articole din domeniul tehnic), Aurelia Ulici și Rodica Zafiu (la definitivarea
manuscrisului pentru tipar)

PREFAȚĂ

LA EDIȚIA I

Dicționarul explicativ al limbii române se adresează tuturor celor care, folosind în mod curent limba română, au nevoie de informații și lămuriri noi în legătură cu vocabularul românesc actual.

Conceput ca un cuprinzător repertoriu lexical, **Dicționarul** înregistrează și explică foarte multe cuvinte, sensuri și unități frazeologice noi, ivite în uzul limbii române cu deosebire în ultimele două decenii.

În acest dicționar intră și cuvinte populare, regionale, arhaisme etc. care apar în operele clasice ale literaturii române.

Definirea și explicarea cuvintelor, ca și distribuirea sensurilor, respectă principiile introduse în lexicografia românească de Institutul de Lingvistică din București.

În acest cadru, devenit tradițional, și-au găsit locul potrivit toate noutățile de interpretare destinate îmbunătățirii descrierii cuvintelor. Ca și în dicționarele anterioare elaborate la Institutul de Lingvistică din București, și în cel de față au fost incluse locuțiuni și expresii, ori de câte ori prezența lor în cursul tratării unui cuvânt se impunea cu necesitate.

Pentru a respecta tradiția din lexicografia națională, **Dicționarul** indică și originea cuvintelor înregistrate, deși nu este un dicționar etimologic propriu-zis.

La alcătuirea planșelor ilustrative, colectivul de autori a primit sfaturile și un substanțial ajutor din partea Comisiei de ocrotire a monumentelor naturii, din partea Institutului de Istorie a Artelor, a Muzeului de Istorie Naturală „Grigore Antipa”, a Muzeului Satului din București, a Observatorului Astronomic din București, a Uniunii Arhitecților. Exprimăm și aici tuturor celor de la instituțiile menționate care ne-au sprijinit mulțumirile noastre cele mai călduroase.

AUTORII

PREFAȚĂ

LA EDIȚIA A II-A

Ediția a II-a a *Dicționarului explicativ al limbii române*, întocmită sub conducerea acad. Ion Coteanu și dr. Lucreția Mareș, are la bază prima ediție, revăzută și îmbogățită prin introducerea cuvintelor din Suplimentul la DEX și din alte surse lexicale și elaborată de un grup de cercetători de la Institutul de Lingvistică din București al Academiei Române, în afara obligațiilor lor din planul de cercetare al Institutului în condițiile stabilite prin Legea 70/1992 care încurajează inițiativele personale ale specialiștilor din diverse domenii de cercetare în vederea dezvoltării științei și culturii.

Redactorii prezentei ediții:

Larisa Avram	Lucreția Mareș, dr.
Zorela Creța	Georgeta Mitran
Corina Gheorghe	Eleonora Popa
Anca Gherman	Silvia Săvulescu
Daniela Grădinescu	Ariadna Ștefănescu
Eugenia Guțulescu	Radu Trif
Irina Koch	Romana Tulbure

PREFAȚĂ
LA EDIȚIA A II-A
revăzută și adăugită

Această nouă ediție a II-a, revăzută și adăugită, a *Dicționarului explicativ al limbii române* reprezintă punerea de acord a ediției anterioare a DEX-ului publicată la Editura Univers Enciclopedic, București, 1996, cu normele ortografice, ortoepice și de punctuație din ediția a II-a a *Dicționarului ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române* (DOOM²), apărută la aceeași editură în anul 2005.

În conformitate cu legislația internațională în vigoare privind regimul mărcilor comerciale înregistrate pentru anumite produse, s-a procedat la notarea cu semnul grafic ® a termenilor care reprezintă denumirea oficială a acestora. Este vorba de termeni care aparțin unor firme comerciale, utilizați ca termeni comuni.

Această nouă ediție beneficiază și de o aducere la zi a inventarului lexical prin introducerea în lista de cuvinte a termenilor noi, înregistrați în DOOM², precum și a definițiilor acelor termeni care aparțin unor domenii de mare interes și de actualitate pentru publicul larg (informatică, finanțe, religie, drept, medicină etc.).

La elaborarea ediției de față au contribuit: Monica Busuioc, Elena Ciobanu, Nicoleta Mihai, Maria Păun, Eleonora Popa, Carolina Popușoi, Zizi Ștefănescu-Goangă.

ÎNDRUMĂRI PENTRU FOLOSIREA DICȚIONARULUI

Cifra pusă la unele cuvinte-titlu sau la unele cuvinte din definiție indică numărul de ordine al omonimelor (**MAI**¹).

Cifra dintre paranteze la cuvinte, la forme gramaticale sau variante lexicale trimite la sensul termenului, de exemplu: **MĂNAT** — „atins de mană (2)”.

Sensurile îndepărtate din interiorul unui articol se semnalează prin litere majuscule (**A, B** etc.) sau cifre romane (**I, II** etc.), cele înrudite explicit — prin cifre arabe (**1, 2** etc.) ori litere mici (**a, b** etc.), iar cele dependente de un sens principal prin semnul **◆**.

Semnul **◇** în interiorul unui articol indică unitățile frazeologice (locuțiuni, expresii, compuse etc.) subordonate unui sens principal, precum și schimbările care intervin în cadrul unui sens, fără să comporte o nouă definiție.

Semnul **>** înseamnă „a dat...”

Semnul **<** înseamnă „provine din...”

Semnul ***** arată că termenii astfel notați nu sunt atestați în texte.

Etimoanele se reproduc, fără excepție, cu litere latine, de obicei în transcriere simplificată.

ABREVIERI

A.	= ante	Art. pos.	= articol posesiv
Abr.	= abreviat, abreviere	Astron.	= astronomie
Absol.	= (tranzitiv) absolut	Bg.	= limba bulgară
Acc.	= accentuat	Biochim.	= biochimie
Acuz.	= acuzativ	Biol.	= biologie
Adj.	= adjectiv	Bis.	= termen bisericesc
Adj. dem.	= adjectiv demonstrativ	Bot.	= botanică
Adj. interog.-rel.	= adjectiv interogativ-relativ	cca	= circa
Adj. nehot.	= adjectiv nehotărât	Ceh.	= limba cehă
Adj. pron.	= adjectiv pronominal	Cf.	= confer
Adj. pos.	= adjectiv posesiv	Chim.	= chimie
Adv.	= adverb	Cib.	= cibernetică
Adv. interog.	= adverb interogativ	Cin.	= cinema; cinematografie
Aeron.	= aeronautică	Cit.	= citit
Agric.	= agricultură	Concr.	= concretizat
Agron.	= agronomie	Conj.	= conjuncție
Alb.	= limba albaneză	Constr.	= construcții
Anat.	= anatomie	Cont.	= contabilitate
Aor.	= aorist	Cor.	= coregrafie
Apic.	= apicultură	Cosm.	= cosmografie; cosmologie
Arg.	= argotic	H.	= Hristos
Arh.	= arhaizant	Cuv.	= cuvânt
Arheol.	= arheologie	Dat.	= dativ
Arhit.	= arhitectură	Decen.	= deceniul
Art.	= articol; articulat	Depr.	= depreciativ
Art. adj.	= articol adjectival	Dial.	= dialect(al)
Art. hot.	= articol hotărât	Din lat.	= neologism din latină
Art. nehot.	= articol nehotărât	d.H.	= după Hristos

Ebr.	= limba ebraică	Impers.	= (verb) impersonal
Ec.	= economie	Impr.	= impropriu
Ec. pol.	= economie politică	Ind.	= industrie
Electron.	= electronică	Inf.	= infinitiv
Elt.	= electrotehnică	Inform.	= informatică
Engl.	= limba engleză	Interj.	= interjecție
Engl. am.	= engleză americană	Intranz.	= intransitiv
Entom.	= entomologie	Invar.	= invariabil
Esper.	= limba esperanto	Ir.	= ironic
Et. nec.	= etimologie necunoscută	Ist.	= istorie
Expr.	= expresie	It.	= limba italiană
F.	= feminin	Î.H.	= înainte de Hristos
Fact.	= (tranzitiv) factitiv	Înv.	= învechit
Fam.	= familiar	Jap.	= limba japoneză
Farm.	= farmacie; farmacologie	Jur.	= științe juridice
Fig.	= figurat	Lat.	= limba latină; moștenit din latină
Fil.	= filosofie	Lat. med.	= limba latină medievală
Filol.	= filologie	Lat. pop.	= limba latină populară
Fin.	= finanțe	Lingv.	= lingvistică
Fiz.	= fizică	Lit.	= literar
Fiziol.	= fiziologie	Livr.	= livresc
Fon.	= fonetică; fonologie	Loc.	= locuțiune
Fot.	= fotografie	Loc. adj.	= locuțiune adjectivală
Fr.	= limba franceză	Loc. adv.	= locuțiune adverbială
Genet.	= genetică	Loc. conj.	= locuțiune conjuncțională
Gen.	= genitiv	Loc. prep.	= locuțiune prepozițională
Geogr.	= geografie	Loc. s.	= locuțiune substantivală
Geol.	= geologie	Loc. vb.	= locuțiune verbală
Geom.	= geometrie	Log.	= logică
Ger.	= gerunziu	M.	= masculin
Germ.	= limba germană	Magh.	= limba maghiară
Gr.	= limba greacă (veche)	Mar.	= marină
Gram.	= gramatică	Mat.	= matematică
Hort.	= horticultură	Mec.	= mecanică
Idiș	= limba idiș	Med.	= medicină
Iht.	= ihtiologie	Med. vet.	= medicină veterinară
Imper.	= imperativ	Met.	= meteorologie
Imperf.	= imperfect	Metal.	= metalurgie

M. gr.	= limba medie greacă	Pref.	= prefix
Mil.	= termen militar	Prep.	= prepoziție
Milen.	= mileniu	P. restr.	= prin restricție
Min.	= mineralogie; minierit	Prez.	= prezent
Mitol.	= mitologie	Prez. conj.	= prezent conjunctiv
M. m. ca perf.	= mai mult ca perfectul	Prez. ind.	= prezent indicativ
Muz.	= muzică	Pron.	= pronume, pronominal
N.	= neutru	Pron. dem.	= pronume demonstrativ
Neg.	= negativ	Pron. interog.-rel.	= pronume interogativ-relativ
Ngr.	= limba neogreacă	Pron. întăr.	= pronume de întărire
Nom.	= nominativ	Pron. neg.	= pronume negativ
Norv.	= limba norvegiană	Pron. nehot.	= pronume nehotărât
N. pr.	= nume propriu	Pron. pers.	= pronume personal
Num.	= numeral	Pron. pos.	= pronume posesiv
Num. adv.	= numeral adverbial	Pron. refl.	= pronume reflexiv
Num. card.	= numeral cardinal	Psih.	= psihologie
Num. col.	= numeral colectiv	®	= marcă înregistrată
Num. multipl.	= numeral multiplicativ	Rad.	= radio; radiofonie
Num. nehot.	= numeral nehotărât	Refl.	= reflexiv
Num. ord.	= numeral ordinal	Refl. impers.	= reflexiv impersonal
Opt.	= optică	Refl. pas.	= reflexiv pasiv
Ornit.	= ornitologie	Refl. recipr.	= reflexiv reciproc
P.	= post	Refl. unipers.	= reflexiv unipersonal
P. anal.	= prin analogie	Reg.	= regional
Part.	= participiu	Rom.	= limba română
Peior.	= peiorativ	Rus.	= limba rusă
Perf. c.	= perfect compus	Săs.	= dialectul săsesc
Perf. s.	= perfect simplu	Sb.	= (limba) sârbă, croată
Pers.	= persoană	Sec.	= secolul
Persan.	= limba persană	S.f.	= substantiv feminin
P. ext.	= prin extensiune	Sg.	= singular
P. gener.	= prin generalizare	Silv.	= silvicultură
Pict.	= pictură	Sl.	= limba slavă (veche)
Pl.	= plural	Slov.	= limba slovenă
Pol.	= limba poloneză	S. m.	= substantiv masculin
Pop.	= popular	S. n.	= substantiv neutru
Port.	= limba portugheză	Sp.	= limba spaniolă
Pr.	= pronunțat	Spec.	= prin specializare
		Statist.	= statistică

Subst.	= substantiv	Țig.	= limba țigănească
Suf.	= sufix	Ucr.	= limba ucraineană
Șt. nat.	= științele naturii	Unipers.	= (verb) unipersonal
Tăt.	= limba tătară	Urb.	= urbanistică
Tc.	= limba turcă	V.	= vezi
Tehn.	= tehnică	V. (urmat de un nume de limbă)	= vechi
Tel.	= televiziune	Var.	= variantă
Telec.	= telecomunicații	Vb.	= verb
Text.	= industrie textilă	Viit.	= viitor
Tipogr.	= tipografie	Voc.	= vocativ
Top.	= topografie	Zool.	= zoologie
Tranz.	= tranzitiv		